

Høringsnotat

**Om endringer i lov om verneplikt og tjeneste i Forsvaret
m.m.
(lov 12. august 2016 nr 77)**

Juni 2020

Innhold

1	Hovedinnholdet i høringsnotatet	4
2	Endringer i reglene om erstatning og kompensasjon for veteraner fra internasjonale operasjoner	4
2.1	Gjeldende rett	4
2.2	Stortingets vedtak om en klageordning	6
2.3	Forslag fra arbeidsgruppen for vurdering og gjennomgang av erstatnings- og kompensasjonsordningene	6
2.3.1	Innledning	6
2.3.2	Forslag om klageordning for saker om psykiske belastningsskader etter forsvarsloven § 55	7
2.3.3	Forslag om å flytte sekretariatsfunksjonen for klagenemnda fra Forsvarsdepartementet til statens sivilrettsforvaltning	7
2.3.4	Forslag om å innføre fellesbetegnelsen «intopserstatning»	8
2.4	Departementets vurderinger	8
2.4.1	Departementets vurderinger av arbeidsgruppens forslag	8
2.4.1.1	Innledning	8
2.4.1.2	Etablering av en klageordning for saker om psykiske belastningsskader etter forsvarsloven § 55	9
2.4.1.3	Overføring av sekretariatet for klagenemnda fra Forsvarsdepartementet til Statens sivilrettsforvaltning (SRF)	10
2.4.1.4	Innføring av betegnelsen «intopserstatning»	12
2.4.2	Rett til etteroppgjør etter ordningen del II (65 G)	12
2.4.3	Mindre oppdateringer i forskriftstekst	13
3	Forslag til ny forskriftshjemmel i forsvarsloven om Forsvarets bistand til offentlige myndigheter og andre beredskapsaktører	13
3.1	Bakgrunnen for høringsforslaget - Gjeldende rett	13
3.1.1	Forsvarets bistand til politiet	13
3.1.2	Kystvaktens bistand til politiet og andre statsetater	14
3.1.3	Gjeldende avtaler om Forsvarets bistand til andre sivile myndigheter	15
3.1.4	Midlertidig forskrift om Forsvarets bistand til offentlige myndigheter og andre beredskapsaktører i forbindelse med håndteringen av covid-19	15
3.2	Departementets vurderinger	17
3.2.1	Behovet for en nærmere regulering av Forsvarets bistand til andre	17
3.2.2	Nærmere om forslaget til lovfesting av Forsvarets bistand til offentlige myndigheter og andre beredskapsaktører	18
4	Oppdatering av henvisninger i forsvarsloven	19

5	Endring i vedlegg A til forsvarstilsatteforskriften	19
6	Administrative og økonomiske konsekvenser	19
7	Oversikt over endringsforslagene	20

1 Hovedinnholdet i høringsnotatet

Forsvarsdepartementet sender med dette på høring forslag til endringer i lov om verneplikt og tjeneste i Forsvaret m.m. (forsvarsloven) av 12. august 2016 nr. 77 med tilhørende forskrifter.

Høringsnotatet omhandler for det første forslag til endringer i erstatnings- og kompensasjonsordningene for veteraner fra internasjonale operasjoner. Det foreslås å innføre en klageordning for saker om psykiske belastningsskader etter forsvarsloven § 55, å flytte sekretariatet fra den eksisterende klagenemnda for kompensasjon og billighetserstatning fra Forsvarsdepartementet til statens sivilrettsforvaltning, samt å innføre betegnelsen «intopserstatning». Forslagene følger opp Meld. St. 15 (2019–2020) *Også vi når det blir krevet - Veteraner i vår tid* som ble fremmet for Stortinget våren 2020. Forslagene ble inntatt i stortingsmeldingen som følge av anbefalinger fra en ekstern arbeidsgruppe.

Høringsnotatet omhandler for det andre forslag til ny hjemmel i forsvarsloven for Forsvarets bistand til offentlige myndigheter og andre beredskapsaktører for å ivareta samfunnssikkerheten.

Forsvarets hjemmel for å yte bistand til politiet er hjemlet i politiloven § 27 a og i instruks om Forsvarets bistand til politiet. Det er både praktisk og ønskelig å få på plass en hjemmel også for Forsvarets bistand til andre offentlige myndigheter og andre beredskapsaktører med ansvar for samfunnssikkerhet, kritiske samfunnsfunksjoner eller kritisk infrastruktur. Det foreslås derfor å hjemle en slik adgang i forsvarsloven.

Erfaringen fra håndteringen av covid-19-pandemien viser at det ved større hendelser er et klart behov for en sentral koordinerings- og prioriteringsfunksjon på sivil side for andre enn politiets anmodninger om bistand fra Forsvaret. I forbindelse med håndteringen av covid-19 ble det med hjemmel i smittevernloven fastsatt et eget prosedyreregelverk for bistandsanmodninger fra andre enn politiet. Dette regelverket er imidlertid avgrenset til å gjelde bistandsanmodninger i relasjon til den pågående pandemien.

2 Endringer i reglene om erstatning og kompensasjon for veteraner fra internasjonale operasjoner

2.1 Gjeldende rett

Staten har etter forsvarsloven § 55 et lovfestet objektivt ansvar for tap som er påført dem som gjør tjeneste i internasjonale operasjoner på grunn av skade eller sykdom som følge av tjeneste i en internasjonal operasjon etter 1. januar 2010. Ansvarer omfatter også psykiske belastningsskader. Begrunnelsen for innføringen av det lovfestede objektive ansvaret i 2010 var at det i 2005 ble innført en generell beordringsplikt for militært personell og visse grupper sivilt personell. Det vil si at de kan beordres til tjeneste i internasjonale operasjoner. Innføringen må også ses i lys av at personell som tjenestegjør i internasjonale operasjoner til tider oppholder seg i meget risikofylte områder og under krevende forhold med stort skadepotensial. Videre begrunnes ansvaret med at myndighetene og samfunnet slik anerkjenner og verdsetter innsatsen til personellet som deltar i internasjonale operasjoner. Saker etter

forsvarsloven § 55 behandles av Statens pensjonskasse (SPK). Avgjørelser etter forsvarsloven § 55 regnes ikke som enkeltvedtak, og det er per i dag ikke klageadgang i sakene.

Samtidig som det lovfestede objektive ansvaret ble innført med virkning fra 1. januar 2010, ble det etablert en særskilt kompensasjonsordning for psykiske belastningsskader påført i perioden 1. januar 1978 og frem til og med 31. desember 2009. Ordningen ble etablert for å imøtegå en rekke utfordringer knyttet til håndteringen av eldre erstatningskrav fra veteraner som hadde blitt påført denne typen skader. Kompensasjonsordningen følger av forskrift 22. desember 2009 nr. 1768 om særskilt kompensasjonsordning for psykiske belastningsskader som følge av deltakelse i internasjonale operasjoner (kompensasjonsforskriften), fastsatt med hjemmel i Stortingets årlige budsjettvedtak.

Den særskilte kompensasjonsordningen er todelt. Forskriftens del I gir rett til kompensasjon tilsvarende 35 G ved 100 % varig ervervsmessig uførhet, jf. § 4. Forskriftens del II gir rett til kompensasjon tilsvarende 65 G ved 100 % varig ervervsmessig uførhet, jf. § 4 b. Ved lavere uførhetsgrad enn 100 % reduseres kompensasjonen tilsvarende under begge ordningene. De materielle vilkårene for kompensasjon er like etter begge ordningene, men det stilles ulike beviskrav. Opprinnelig bestod ordningen kun av del I (35 G). Del II (65 G) ble innført i 2012 for at skadelidte som oppfylte de alminnelige krav til bevis skulle gis det samme erstatningsnivået som skadelidte etter dagjeldende forsvarspersonellov § 12 b, dagens forsvarslov § 55. SPK behandler krav etter kompensasjonsordningen i første instans.

Vedtakene kan påklages til Klagenemnda for kompensasjons- og billighetserstatning. Klagenemnda er etablert gjennom forskrift 24. juni 2011 nr. 651 om klagenemnda for krav om kompensasjon og billighetserstatning for psykiske belastningsskader som følge av deltagelse i internasjonale operasjoner (klagenemndsforskriften), og er administrativt underlagt Forsvarsdepartementet. Nemnda er sammensatt av fire medlemmer med personlige varamedlemmer. Leder og ett av medlemmene skal være jurister uten tilknytning til Forsvaret. De øvrige to medlemmene oppnevnes etter forslag fra henholdsvis veteranorganisasjoner og arbeidstakerorganisasjonene i Forsvaret. Forsvarsdepartementet står for oppnevnelserne. Forsvarsdepartementet ivaretar per i dag sekretariatsfunksjonen for klagenemnda.

I tillegg til forsvarsloven § 55 og den særskilte kompensasjonsordningen, er det etablert en egen billighetserstatning for psykiske belastningsskader som følge av tjenestegjøring i internasjonale operasjoner. Billighetserstatningen er ikke avgrenset i tid. Det sentrale vilkåret for krav på billighetserstatning er at skadelidte er påført en psykisk belastningsskade som følge av tjeneste i en internasjonal operasjon. Maksimal erstatning etter ordningen er 6 G. Erstatningen reguleres i forsvarstilsatteforskriften kapittel 10, med hjemmel i forsvarsloven § 56. Krav om billighetserstatning behandles av SPK i først instans, og kan påklages til klagenemnda for kompensasjon og billighetserstatning.

2.2 Stortingets vedtak om en klageordning

Stortinget vedtok i 2018 at det skulle innføres en klageordning for veteraner som har pådratt seg psykiske skader som følge av tjenestegjøringen som følge av deltagelse i internasjonale operasjoner etter 2010. Utredning av et system for en slik klageadgang ble inntatt i mandatet til arbeidsgruppen som skulle gjennomgå og vurdere ordningene, se punkt 2.3.1. Det vises til vedtak 56 og 57 til dokument 8:203 S (2017-2018) og 220 S (2017-2018). I Innst. 28 S (2018-2019) uttalte et flertall i utenriks- og forsvarskomiteén følgende om begrunnelsen for etableringen av en klageordning:

«Flertallet har registrert at representanter for Forsvarsdepartementet har argumentert for at veteraner skadet etter 2010, ikke har de samme utfordringene knyttet til kravene til dokumentasjon og årsakssammenheng da hendelsene er av nyere dato. Men tidsaspektet for senskader fra internasjonale operasjoner vil ikke endre seg; det kan ta mange år før psykiske krigsskader viser seg, også med utgangspunkt i hendelser etter 1. januar 2010.

Flertallets oppfatning er at alle veteraner bør få adgang til å klage på avgjørelser, også under den nye erstatningsordningen, og at disse klagene bør behandles av et organ med kompetanse på krigsskader.»

Forslaget om å innføre en klageordning for saker om psykiske belastningsskader etter forsvarsloven § 55 må ses på bakgrunn av disse føringene fra Stortinget.

2.3 Forslag fra arbeidsgruppen for vurdering og gjennomgang av erstatnings- og kompensasjonsordningene

2.3.1 Innledning

Forsvarsministeren nedsatte i 2018 en ekstern arbeidsgruppe for vurdering og gjennomgang av erstatnings- og kompensasjonsordningene for veteraner fra internasjonale operasjoner. Dette var i tråd med uttalelsene fra en enstemmig utenriks- og forsvarskomite i Innst. 7 S (2017-2018), jf. Prop. 1 S (2017-2018). Arbeidsgruppen ble ledet av en ekstern jurist, og besto av representanter fra FD, Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD), Forsvaret, personellorganisasjonene i Forsvaret, samt flere veteranorganisasjoner. Arbeidsgruppen avga sin rapport i januar 2020, hvor en rekke tiltak ble foreslått.

De tre forslagene fra arbeidsgruppen som her sendes på høring, ble også inntatt av Meld. St. 15 (2019–2020) *Også vi når det blir krevet - Veteraner i vår tid*.

De øvrige forslagene fra arbeidsgruppen mener Forsvarsdepartementet at det er behov for å vurdere nærmere i departementet før man eventuelt går videre med dem. Disse sendes derfor ikke på høring i denne omgang. Dette gjelder forslag om å samle regelverket i en egen forskrift hjemlet i forsvarsloven § 55, forslag om en gunstig særregel om starttidspunktet for foreldelsesfristen i saker etter forsvarsloven § 55, og forslag om å gi forvaltningsloven anvendelse på saker etter forsvarsloven § 55.

Gruppen foreslår også enkelte regler til styrking av kontradiksjonen i saksbehandlingen, i tillegg til regler om styrking av veteranenes rettsikkerhet i forbindelse med bruk av sakkyndige utredninger. Det foreslås videre enkelte tiltak for å begrense advokatutgiftene i sakene. Gruppen foreslår videre at det gis adgang for domstolene til å foreta full realitetsprøving og treffe nye avgjørelser i sakene. Det ble også foreslått at erstatning etter forsvarsloven for fremtiden skal utgå fra kap. 471 post. 71 på statsbudsjettet, for å markere sivilsamfunnets ansvar, mens utbetalinger etter den særskilte kompensasjonsordningen utgår fra kap. 1792 *Norske styrker i utlandet*. Til sist ble en endring i de materielle vilkårene i kompensasjonsforskriften foreslått, for å samsvare bedre med utviklingen i praksis.

2.3.2 Forslag om klageordning for saker om psykiske belastningsskader etter forsvarsloven § 55

Arbeidsgruppen tolket sitt mandat i lys av Innst. 28. S (2018-2019) og vedtak 56 og 57 slik at det *skulle* innføres en klageadgang for saker om psykiske belastningsskader, og at spørsmålet var *hvordan* en klageordning best kunne utformes. Arbeidsgruppen har derfor ikke vurdert behovet for klageadgang inngående, men viser til at en klageadgang vil være i tråd med øvrige rettssikkerhetsgarantier som gjelder ellers i rettssystemet og for erstatningsordninger på sammenlignbare områder. Det vises også til at en klageordning kan bidra til regelutvikling og regelnyansering, samt til at rettslige prosesser reduseres.

Arbeidsgruppens forslag går ut på at klagebehandlingen av saker om psykiske skader etter forsvarsloven § 55 innlemmes i arbeidet til den allerede eksisterende Klagenemnda for kompensasjon og billighetserstatning. Klagenemnda bør etter arbeidsgruppens syn videreføres i sin nåværende sammensetning, med to utenforstående jurister og to personer med erfaring fra internasjonale operasjoner. Dette begrunnes med at erfaring fra felten gir inngående kjennskap til hvordan Forsvarets operasjoner i utlandet foregår og gjennomføres. Slik representasjon bidrar også til å styrke legitimiteten til klageordningen.

I dag utnevnes leder og varaleder for to år av gangen, mens øvrige medlemmer og varamedlemmer utnevnes for tre år av gangen. Arbeidsgruppen foreslår at virkeperiodene utvides til henholdsvis tre og fire år, fordi utskiftninger er ressurskrevende.

2.3.3 Forslag om å flytte sekretariatsfunksjonen for klagenemnda fra Forsvarsdepartementet til statens sivilrettsforvaltning

Arbeidsgruppen foreslo å flytte sekretariatet for klagenemnda fra FD til statens sivilrettsforvaltning (SRF). Arbeidsgruppen pekte for det første på at ordningen var ment å være midlertidig, og at den oppbygde infrastrukturen derfor også har hatt en midlertidig karakter. Sekretariatet er lagt til en juridisk rådgiverenhet i FD som ellers håndterer en helt annen type saker. For det andre kan det etter arbeidsgruppens syn rent prinsipielt oppfattes som uheldig at departementet som representerer skadevoldersiden i klagesakene er det samme som forbereder sakene via

sekretariatsfunksjonen. Legitimitetshensyn taler derfor for å flytte sekretariatet ut av FD.

Arbeidsgruppen begrunner dels forslaget om flytting til SRF i ønske om å markere sivilsamfunnets ansvar for skadde veteraner, og dels i at det vil medføre stordriftsfordeler. SRF har et stort juridisk fagmiljø og ivaretar i dag sekretariatsfunksjonen for en rekke instanser, som voldsoffererstatningsnemnda. Det medfører bred erfaring og etablert infrastruktur for den typen oppgaver som sekretariatet for klagenemnda ivaretar. Arbeidsgruppen viser i denne sammenheng til at SRF gjennom sitt nåværende virkeområde allerede har kompetanse innenfor personskaderett. Arbeidsgruppen peker også på at SRF er en etat, og at en flytting medfører at sekretariatet og dermed nemnda flyttes unna politisk kontroll.

2.3.4 Forslag om å innføre fellesbetegnelsen «intopserstatning»

Arbeidsgruppen vurderte i henhold til sitt mandat hensiktsmessigheten av å bruke alternative benevnelser på erstatningsordningene, og foreslo på denne bakgrunn å innføre betegnelsen «intopserstatning». Betegnelsen var ment både som en formell og uformell samlebetegnelse på de tre erstatnings- og kompensasjonsordningene.

Forkortelsen «intops» anvendt for internasjonale operasjoner er godt innarbeidet i Forsvaret og blant veteranene. Betegnelsen «intopserstatning» fanger etter derfor inn et presist begrepsinnhold. Arbeidsgruppens flertall mener benevnelsen er godt egnet til å gi veteranene anerkjennelse. Flertallet viser også til at «intopserstatning» er et ord som vil gjøre seg godt i kommunikasjonssammenheng, og som trolig vil være velegnet for innarbeidelse i befolkningen.

Ett av medlemmene i arbeidsgruppen mente primært at betegnelsen «krigsskadeerstatning» burde innføres, men støttet subsidiært betegnelsen «intopserstatning».

2.4 Departementets vurderinger

2.4.1 Departementets vurderinger av arbeidsgruppens forslag

2.4.1.1 Innledning

Departementet foreslår å følge opp Meld. St 15 (2019-2020) ved å gjennomføre de tre skisserte endringene fra arbeidsgruppen.

Departementet viser til at arbeidsgruppen har vært samlet om forslagene. Det er her sentralt at personell- og veteranorganisasjonene har vært representert i arbeidsgruppen, noe som har bidratt til å gi forslagene legitimitet og forankring i skadelidtegruppen.

2.4.1.2 Etablering av en klageordning for saker om psykiske belastningsskader etter forsvarsloven § 55

Departementet mener det bør etableres en klageadgang for saker om psykiske belastningsskader etter forsvarsloven § 55, i tråd med forslag fra arbeidsgruppen og Meld. St. 15 (2019-2020). Det vises her til Stortingets føringer om en slik etablering, se punkt 2.2. Begrunnelsen bak innføringen er hensynet til likebehandling av personer som har blitt påført psykiske belastningsskader før og etter 2010. Årsaksvurderingene i saker om psykiske belastningsskader kompliseres av at det kan ta lang tid fra skadetidspunktet til skaden viser seg. Dette tidsaspektet gjør seg etterhvert også gjeldende i saker med skader oppstått etter 2010.

En utfordring som kan tenkes å oppstå i forbindelse med klageadgangen er at en og samme erstatningssak etter forsvarsloven § 55 kan inneholde elementer av både fysisk og psykisk skade. Departementet mener klageadgangen i slike tilfeller må avgrenses til det krav som anføres å følge av den psykiske belastningsskaden. Klagenemnda vil dermed ha kompetanse til å vurdere erstatning for den samme skadetyper som etter den særskilte kompensasjonsordningen. Hvordan årsakssammenheng vurderes med hensyn til den psykiske belastningsskaden vil vurderes konkret i Statens pensjonskasse og klagenemnda.

Departementet støtter videre arbeidsgruppens foreslåtte modell for klageordning. For det første vil forslaget om å innlemme klagesakene om psykiske belastningsskader etter forsvarsloven § 55 i virkeområdet til den eksisterende klagenemnda sikre kompetanse i klagesaksbehandlingen. Medlemmene i klagenemnda for kompensasjon og billighetserstatning har gjennom sitt virke inngående kjennskap til den aktuelle skadetyper. Den etablerte nemndas erfaring og kunnskaper vil på denne måten videreføres. En slik innlemmelse er også i tråd med komitéflertallets uttalelser i Innst. 28 S (2018-2019) om at klagenemnda bør behandles av et organ med kompetanse på krigsskader.

For det andre er et av argumentene bak både innføringen av kompensasjonsordningen del II (65 G) i 2012 og den foreslåtte innføringen av en klageadgang etter forsvarsloven § 55, likebehandling. Departementet mener hensynet til likebehandling også taler for at sakene bør behandles av samme klageorgan.

Endringen innføres ved at det tilføyes ett nytt punktum i forsvarsloven § 55 første ledd om en slik klageadgang. I tillegg tilføyes et nytt punktum i forsvarstilsatteforskriften § 43 og en ny bokstav c i klagenemndsforordningen § 1.

Nemnda foreslås videreført med sin nåværende sammensetning, i tråd med arbeidsgruppens anbefaling. Departementet viser til at dagens ordning med to jurister og to medlemmer oppnevnt etter forslag fra henholdsvis veteran- og personellorganisasjonene sikrer nemnda juridisk kompetanse, så vel som kompetanse på Forsvarets virksomhet og internasjonale operasjoner. At to medlemmer oppnevnes

etter forslag fra veteran- og personellorganisasjonene bidrar også til å gi klagenemnda legitimitet blant skadelidte.

Departementet støtter arbeidsgruppens forslag om å utvide fungeringsperioden for leder og varaleder i klagenemnda fra to til tre år, og fungeringsperioden for øvrige medlemmer og varamedlemmer fra tre til fire år. En utvidelse er tidsbesparende i tillegg til at det sikrer kontinuitet, og bidrar til fast praksis. Dette innføres ved en endring i klagenemndsforordningen § 6 første ledd. Det foreslås også en presisering av ordlyden i annet ledd for å tydeliggjøre at også leder og varaleder kan gjenoppnevnes.

2.4.1.3 Overføring av sekretariatet for klagenemnda fra Forsvarsdepartementet til Statens sivilrettsforvaltning (SRF)

Departementet støtter arbeidsgruppens forslag om å flytte sekretariatet for klagenemnda til SRF. Da sekretariatet ved opprettelsen av klagenemnda ble lagt til Forsvarsdepartementet, antok man at den særskilte kompensasjonsordningen skulle generere langt færre krav enn den har vist seg å gjøre. Klagenemndas virksomhet var da tenkt å være midlertidig. Sett i lys av kompensasjonsordningens omfang og at sakene etter forsvarsloven § 55 i fremtiden underlegges klagenemnda, mener departementet at sekretariatet bør flyttes over i en mer permanent og tilpasset struktur som SRF.

Arbeidsgruppen har også vektlagt at en flytting vil markere sivilsamfunnets ansvar for de skadde veteranene. Forsvarsdepartementet vektlegger i denne forbindelse at forslaget om flytting av sekretariatet til SRF gjennom arbeidsgruppen har vært et ønske fra personell- og veteranorganisasjonene. Endringen gjennomføres ved endring i klagenemndsforordningen § 7.

Det er kun den rene sekretariatsfunksjonen som foreslås overført. Forslaget innebærer ikke endringer i bestemmelser om at nemnda er administrativt underlagt Forsvarsdepartementet.

I henhold til klagenemndsforordningen § 2 annet ledd kan nemnda fastsette nærmere retningslinjer for saksbehandlingen innenfor rammene av forvaltningsloven og forordningen. Dagens forordning fastsetter ikke detaljerte regler om saksbehandling for sekretariatets virksomhet, men visse regler fremkommer av klagenemndsforordningen. Forsvarsdepartementet har i forbindelse med flyttingen vært i dialog med Justis- og beredskapsdepartementet (JD) og SRF om behov for endringer i forordningen. Det er en forutsetning for å oppnå de tilskattede stordriftsfordelene ved flyttingen at saksbehandlingen i sekretariat og klagenemnd kan tilpasses SRFs saksbehandlingsrutiner, og at sivilrettsforvaltningen gis det samme ansvaret som de har ved øvrige sekretariatsfunksjoner.

Etter klagenemndsforakriften § 8 (2) fremkommer i dag at nemnda kan være beslutningsdyktige i de tilfellene et medlem får uventet frafall og man ikke rekker å innkalle varamedlem, dersom de øvrig møtende finner det ubetenkelig at saken behandles. Av hensyn til effektiv saksbehandling foreslås at denne myndigheten legges til leder eller dennes varamedlem, alternativt den leder eller dennes varamedlem utpeker i sitt fravær. Forsvarsdepartementet støtter denne endringen.

Klagenemndsforakriften § 10 fjerde ledd første punktum lyder i dag: «Når særlige forhold tilsier det, kan vedtak treffes ved skriftlig saksbehandling, uten at nemnda møtes.» SRF har vist til at medlemmene i deres elektroniske saksbehandlingssystem vil få lese- og skrivetilgang til dokumentene. Med henvisning til ytterligere muligheter som ligger i dagens teknologi, eksempelvis telefon- og videokonferanse, foreslår SRF at bestemmelsen endres slik at denne løsningen kan tas i bruk i flere tilfeller. SRF foreslår at setningen endres til at «[n]år forholdene tilsier det (alt; «ligger til rette for det»), kan vedtak treffes ved skriftlig saksbehandling, uten at nemnda møtes. Det er nemndsleder, eller den nemndsleder utpeker, som avgjør om forholdene ligger til rette for det.» Det foreslås videre at det kan gis nærmere retningslinjer for når slike forhold foreligger, eksempelvis at det ved vurderingene blant annet sees hen til sakenes art og omfang, herunder om de er av prinsipiell karakter, om sakene byr på særlig vanskelige vurderinger samt hensynet til en effektiv saksavvikling. SRF har også bedt Forsvarsdepartementet vurdere om det bør forskriftshjemles en delegasjonsadgang til sekretariatet til å behandle saker hvor det ikke er tvil om utfallet. Slik delegasjonsfullmakt er gitt SRF av Erstatningsnemnda for voldsofre og Stortingets rettferdsvederlagsutvalg.

Forsvarsdepartementet viser til at klagerne i saker om kompensasjon og billighetserstatning etter klagenemndsforakriften § 9 første ledd har rett til å møte personlig i nemnda. Erfaringsmessig er dette en rettighet mange av klagerne verdsetter og benytter seg av, og som bidrar til å gi klagebehandlingen legitimitet. De foreslåtte endringene i § 10 og en eventuell delegasjon av visse typer saker, vil etter departementets syn kunne komme i konflikt med møteretten. Departementet frykter også at en delegasjon av beslutningsmyndighet til sekretariatet vil kunne oppfattes som en svekkelse av klagernes rettsvern og ønske om likebehandling av sakene. Departementet ønsker derfor ikke å foreslå delegasjonsadgang eller den angitte endring i klagenemndsforakriften § 10 fjerde ledd.

Klagenemndsforakriften § 10 sjette ledd lyder i dag: «Vedtak utferdiges i originaleksemplar som undertegnes av møtelederen. Ett eksemplar oppbevares av sekretariatet i eget arkiv. Ett eksemplar sendes Statens pensjonskasse og ett sendes part i saken». SRF har anbefalt at bestemmelsen gjøres teknologinøytral og derved tilrettelagt for nåværende og fremtidige tekniske løsninger. Sivilrettsforvaltningen har et elektronisk sak- og arkivsystem, hvor vedtak kan sendes på elektronisk godkjenningrunde og sendes ut elektronisk. På denne bakgrunn er følgende ordlyd

foreslått: «Vedtak skal godkjennes av møtende medlemmer. Vedtaket sendes Statens pensjonskasse og part i saken.» Forsvarsdepartementet støtter forslaget.

Endringene knyttet til overføring av sekretariatet og tilpasning av saksbehandlingsreglene foreslås å få ikrafttredelse fra når kongen bestemmer. Dette for å sikre fleksibilitet med tanke på overføringen.

2.4.1.4 Innføring av betegnelsen «intopserstatning»

Departementet støtter videre arbeidsgruppens forslag til innføringen av betegnelsen «intopserstatning».

Departementet mener innlemmelsen av klagesaker om psykiske belastningsskader etter forsvarsloven § 55 i virkeområdet til den nåværende klagenemnda for kompensasjon- og billighetserstatning taler for at nemnda endrer navn til «Klagenemnda for intopserstatning». Ved siden av å være en enklere betegnelse enn den eksisterende, vil den etter endringen i forsvarsloven § 55 være en mer dekkende betegnelse.

Ut over dette vil navneendringen foreløpig ikke innebære noen endring av betegnelsene i lov- og forskrift. Arbeidsgruppen har foreslått å samle det eksisterende regelverket om erstatning etter forsvarsloven § 55, særskilt kompensasjonsordning og billighetserstatning i én felles samleforskrift hvor betegnelsen «intopserstatning» benyttes. Dette forslaget inngår ikke i denne høringsrunden, men vil kunne få betydning dersom departementet beslutter at en slik samleforskrift bør utarbeides i fremtiden.

2.4.2 Rett til etteroppgjør etter ordningen del II (65 G)

Etter kompensasjonsforskriften § 8 første ledd kan skadelidte som har fått kompensasjon fastsatt etter forskriften § 4 og § 4 a kreve etteroppgjør dersom den varige ervervsmessige uføregraden som følge av skaden endrer seg vesentlig. I § 8 annet ledd andre og tredje punktum fremgår hvordan etteroppgjøret skal beregnes. I annet ledd tredje punktum heter det at samlet kompensasjon ikke kan overstige 35 G.

Ved innføringen av ordningen del II (65 G) i 2012 ble § 8 første ledd endret slik at retten til etteroppgjør også gjaldt denne ordningen. Begrensningen i annet ledd tredje punktum ble imidlertid ikke utvidet til 65 G for saker etter ordningen del II. Dette innebærer at forskriftens ordlyd i utgangspunktet er til hinder for full kompensasjon i etterbetalingssaker etter ordningen del II. Høringsnotatet utarbeidet av Forsvarsdepartementet i forbindelse med innføringen av ordningen del II berører ikke begrensningen om at samlet kompensasjon ved etteroppgjør ikke skal overstige 35 G. Om endringen i § 8 første ledd heter det imidlertid at det foreslås et tillegg «slik at det også gis mulighet til å kreve etteroppgjør for kompensasjon fastsatt etter § 4 a dersom den varige ervervsmessige uføregraden som følge av skaden endrer seg vesentlig».

Det er departementet syn at intensjonen ved endringen var at maksimal kompensasjon i saker om etterbetaling etter ordningen del II skulle være 65 G. Dersom 35 G var ment å være grensen også for disse sakene, ville ikke utvidelsen i første ledd innebære noen faktisk rett på etterbetaling for skadelidte som i utgangspunktet hadde en tjenesterelatert uføregrad på omlag 50 % og oppover.

At begrensningen ikke er utvidet til 65 G i saker etter ordningen del II skyldes mest sannsynlig en forglemmelse ved forskriftsendringen i 2012. Departementet er ikke kjent med saker der denne begrensningen er brukt til å nekte etteroppgjør ut over 35 G i saker etter ordningen del II. Det foreslås på denne bakgrunn en tilføyelse i bestemmelsen for å utvide begrensningen i samlet kompensasjon til 65 G i saker etter ordningen del II.

2.4.3 Mindre oppdateringer i forskriftstekst

Departementet foreslår å oppdatere enkelte henvisninger i forskriftene etter gjeldende bestemmelser i andre lover. Oppdateringene vil ikke medføre materielle endringer.

I forskrift om klagenemnda § 1 litra b henvises det til forskrift 2. desember 2004 nr. 1563 om billighetserstatning for psykiske belastningsskader som følge av deltakelse i internasjonale operasjoner mv. Denne forskriften er opphevet og videreført som kapittel 10 i forskrift av 24. juni 2017 nr. 997 om tjeneste for militært tilsatte og for sivilt tilsatte i Forsvarsdepartementet og underliggende etater (forsvarstilsatteforskriften). Det foreslås derfor å endre henvisningen, slik at den viser til forsvarstilsatteforskriften kapittel 10.

I kompensasjonsforskriften § 4a henvises til forsvarspersonelloven § 12 b i forbindelse med bevistema og beviskrav etter ordningen del II. Forsvarspersonelloven ble opphevet ved ikrafttreddelsen av forsvarsloven i 2017. Regelen det henvises til er videreført i forsvarsloven § 55. Det foreslås derfor å endre henvisningen, slik at den viser til forsvarsloven § 55.

3 Forslag til ny forskriftshjemmel i forsvarsloven om Forsvarets bistand til offentlige myndigheter og andre beredskapsaktører

3.1 Bakgrunnen for høringsforslaget - Gjeldende rett

3.1.1 Forsvarets bistand til politiet

Det følger av politiloven § 27 a at Forsvaret kan yte bistand til politiet i nærmere angitte tilfeller.

Det følger av Grunnloven § 25 tredje ledd at det kreves lovhjemmel for bruk av militær makt mot innbyggerne.

Politielloven § 27 a første ledd angir tre alternative situasjoner som kan føre til at Forsvaret om nødvendig utøver makt ved bistand til politiet. Generelt vil bistanden kunne omfatte både materiell og personell, og være av både administrativ og operativ karakter.

Etter alternativet i første ledd nr. 1 kan Forsvaret gi bistand i form av forebygging og bekjempelse av anslag av særlig skadevoldende eller omfattende karakter. Dette vil først og fremst gjelde bistand i forbindelse med terroranslag. Etter alternativet i nr. 2, kan militært personell bistå ved ettersøking og pågripelse av personer som kan sette menneskers liv og helse eller vesentlige samfunnsinteresser i alvorlig fare.

Alternativet i nr. 3 sier at Forsvaret kan bistå i forbindelse med ulykker, naturkatastrofer og lignende for å verne menneskers liv og helse, verne eiendom og opprettholde ro og orden.

Politielloven § 27 a andre ledd første punktum hjemler adgangen for militært personell til å bruke makt i forbindelse med bistand som nevnt i første ledd. Maktbruken skal skje innenfor rammene av politielloven § 6, som angir grunnprinsippene for all politimyndighetsutøvelse.

§ 27 a tredje ledd sier at utenfor tilfeller som nevnt i første ledd, kan Forsvaret etter anmodning bistå politiet med «materiell, spesialkyndig operatørpersonell og annet». Dette regulerer bistand i situasjoner der det ikke er aktuelt med maktbruk fra Forsvarets side. Også slik bistand kan i spesielle tilfeller falle inn under lovkravet i Grunnloven. I tillegg til bistand i form av utstyr, kan spesialkyndig operatørpersonell fra Forsvaret operere utstyr som er stilt til politiets disposisjon, dersom det er nødvendig. Dette kan for eksempel gjelde helikopterpiloter.

Forsvarets bistand til politiet er nærmere regulert i en egen instruks, som er fastsatt i forskrift 16. juni 2017 nr. 789 (bistandsinstruksen), hjemlet i politielloven § 27 a. Det eksisterer i dag ingen lov- eller forskriftsbestemmelser om Forsvarets bistand til andre enn politiet. Det foreligger også en samarbeidsavtale datert 16. februar 2016 mellom Forsvarets operative hovedkvarter og Politidirektoratet. Denne avtalen gir nærmere retningslinjer for samarbeid og samhandling mellom de to etatene, herunder om Forsvarets bistand til politiet.

3.1.2 Kystvaktens bistand til politiet og andre statsetater

Etter kystvaktloven § 17 første ledd kan Kystvakten yte bistand til politiet, herunder i forbindelse med forebyggelse og bekjempelse av forbrytelser og ulovlige aksjoner mot personer, fartøyer eller faste innretninger. Det følger av politielloven § 27 a andre ledd andre punktum at når det ytes bistand etter kystvaktloven § 17 første ledd, kan også Kystvakten utøve makt innenfor rammene av politielloven § 6. Etter andre ledd kan Kystvakten også yte nødvendig bistand, hjelp og beskyttelse til andre statsetater som har behov for fartøyer under utførelsen av sin virksomhet. Etter tredje ledd kan Kongen gi forskrift med nærmere regler om denne bistanden.

En slik forskrift er gitt gjennom kystvaktinstruksen, forskrift 5. november 1999 nr. 1145, som blant annet inneholder prosedyrer for anmodninger om bistand.

Med bakgrunn i kystvaktloven har Kystvakten inngått samarbeidsavtaler med Sjøfartsdirektoratet, Kystverket og Toll- og avgiftsdirektoratet om nærmere regulering av samarbeid og bistand.

3.1.3 Gjeldende avtaler om Forsvarets bistand til andre sivile myndigheter

Forsvarets bistand til andre sivile myndigheter er i noen tilfeller regulert i egne samarbeidsavtaler. De ovennevnte avtalene med politiet, Sjøfartsdirektoratet, Kystverket og Toll- og avgiftsdirektoratet operasjonaliserer de bestemmelser om bistand som finnes i lover og forskrifter på de aktuelle områdene.

Forsvaret har også avtaler med sivile etater om regulering av bistand som ikke er hjemlet i lov og forskrift på tilsvarende måte. Særlig viktig er samarbeidsavtalen mellom Forsvarets operative hovedkvarter og Helsedirektoratet datert 7. desember 2011. Formålet med avtalen er å fastsette generelle og praktiske retningslinjer om gjensidig bistand mellom Forsvaret og helsetjenesten. Gjennom avtalen skal partene kunne koordinere bruk av ressursene innen helsesektoren optimalt både i fredstid, når det foreligger kriser og under væpnet konflikt.

Avtalen regulerer også forhold som berører kostnadsdekning forbundet med slik bistand. I henhold til avtalen skal merkostnader ved Forsvarets bistand belastes anmodende instans. Akutt bistand ved større operasjoner og øvelser, koordinert via Joint Patient Evacuation Coordination Cell og Akuttmedisinsk kommunikasjonssentral, dekkes av Forsvaret.

Flere av samarbeidsavtalene som Forsvaret har inngått med sivile etater, er overordnede avtaler som danner grunnlag for mer spesifikke avtaler mellom avdelinger i Forsvaret og avdelinger innenfor de sivile etatene.

Forsvaret har også samarbeidsavtaler med andre sivile myndigheter om bistand. Det finnes imidlertid ikke særskilte lover, forskrifter eller avtaler som regulerer bistanden fra Forsvaret overfor flertallet av sivile aktører. Da må bistanden avtales i det enkelte tilfelle. Ved behandling av slike bistandsanmodninger, har i hovedsak prinsippene i bistandsinstruksen blitt lagt til grunn.

3.1.4 Midlertidig forskrift om Forsvarets bistand til offentlige myndigheter og andre beredskapsaktører i forbindelse med håndteringen av covid-19

I forbindelse med håndteringen av covid-19-pandemien ble det rettet en rekke bistandsanmodninger til Forsvaret fra ulike sivile aktører. Det finnes imidlertid ikke noen sentral koordinerings- eller prioriteringsfunksjon på sivil side for slike anmodninger.

Forsvarsdepartementet utarbeidet derfor i samråd med Justis- og beredskapsdepartement en midlertidig forskrift, forskrift 20. mars 2020 nr. 367 om Forsvarets bistand til aktører med ansvar for samfunnssikkerhet under

koronaepidemien. Formålet med forskriften er etter § 1 at offentlige myndigheter og andre beredskapsaktører kan få bistand fra Forsvaret til å sikre gjennomføring og overholdelse av bestemmelser som ble gitt og tiltak truffet i eller i medhold av smittevernloven eller på annet grunnlag. Hensikten med slik bistand er å forebygge eller motvirke spredning av covid-19. Den midlertidige forskriften ble fastsatt med hjemmel i smittevernloven § 4-10 femte ledd og § 7-11 første ledd.

Det følger av forskriften § 4 første ledd at Forsvarets bistand etter forskriften først er aktuell når de sivile ressursene ikke strekker til. Bistanden skal etter forskriften § 2 første ledd andre punktum ikke innebære noen form for maktanvendelse, og den må være forenlig med utførelsen av Forsvarets primæroppgaver, jf. forskriften § 4 første ledd bokstav a.

Forsvaret dekker egne merutgifter i forbindelse med en akutfase, mens bistandsmottakeren skal dekke Forsvarets merutgifter utenfor akutfasen. Dette følger av forskriften § 5 første ledd og tilsvare de dekningsprinsippene som følger av instruksen for Forsvarets bistand til politiet.

Etter forskriften § 7 første ledd skal aktører på lokalt og regionalt nivå (kommuner og fylkeskommuner) fremme bistandsanmodninger gjennom fylkesmannen, som skal behandle anmodningen i samsvar med Fylkesmannens samfunnssikkerhetsinstruks av 19. juni 2015 nr. 703 kap. IX og rette anmodningen til Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB). Etter § 7 andre ledd skal DSB konsultere Politidirektoratet (POD), Helsedirektoratet (HDIR) og andre relevante myndigheter ved behov, og sende bistandsanmodningen til Forsvarets operative hovedkvarter (FOH). Fylkesmannen skal etter tredje ledd få kopi av anmodningen og videresende den til den som har behov for bistanden. Etter fjerde ledd skal Forsvarsdepartementet (FD) og Justis- og beredskapsdepartementet (JD) få kopi av anmodningen og beslutningen i saken, og utøve reaktiv styring i kraft av styringsretten slik den følger av alminnelig forvaltningsrett. I dette ligger at høyere forvaltningsorgan kan overstyre beslutninger tatt av underordnet forvaltningsorgan.

Det følger av forskriften § 8 første ledd at dersom det oppstår behov for bistand ved en hendelse der myndigheter på sentralt nivå er involvert i eller overordnet styrer håndteringen, skal disse myndighetene rette anmodningen om bistand til DSB. DSB konsulterer andre relevante myndigheter ved behov og sender bistandsanmodningen til FOH. Etter andre ledd skal FD og JD også her få kopi av anmodningen og beslutningen i saken, og utøve reaktiv styring i kraft av styringsretten.

Etter § 8 tredje ledd første punktum skal anmodninger på departementsnivå rettes til JD, som etter en nærmere vurdering sender disse til FD for beslutning. FD avgjør om det skal gis bistand, og gir etter andre punktum Forsvaret nødvendige retningslinjer for bistanden.

Etter forskriften § 10 første ledd har bistandsmottakeren den overordnede ledelsen og gir nødvendige retningslinjer for gjennomføringen av bistanden. Det er likevel slik at Forsvarets bistand skal gjennomføres som en selvstendig bistandsoperasjon. Forsvaret

utpeker en militær sjef som leder bistandsoperasjonen. Dersom flere enheter deltar, koordinerer den militære sjefen ledelsen av Forsvarets innsats. Retningslinjene fra bistandsmottakeren skal rettes til den militære sjefen.

3.2 Departementets vurderinger

3.2.1 Behovet for en nærmere regulering av Forsvarets bistand til andre

Forsvaret kan bistå andre offentlige myndigheter enn politiet. Slik bistand har blitt gitt i en årrekke. De samme prinsippene har i hovedsak blitt praktisert for slik bistand som ved Forsvarets bistand til politiet.

Behovet for en nærmere regulering av Forsvarets bistand til andre aktører enn politiet har vært kjent for departementet over tid. I den nye langtidsplanen for forsvarssektoren fremgår det at det pågår et arbeid for å regulere bistand til andre offentlige myndigheter enn politiet i forsvarsloven og i en ny forskrift til denne loven, jf. Prop. 62 S (2019–2020) side 75.

Forsvaret mottar langt færre bistandsanmodninger fra andre myndigheter enn fra politiet, men det kommer likevel noen i løpet av et år. I særskilte situasjoner, som ved covid-19-pandemien, kan antallet anmodninger øke betydelig. Det er til tider registrert usikkerhet omkring behandlingen av disse anmodningene. Det er også risiko for at beslutningene om bistand ikke blir ensartet når det ikke finnes et entydig regelverk. Grunnet manglende hjemmelsgrunnlag i forsvarsloven har det imidlertid ikke pr i dag blitt fastsatt en forskrift for å regulere dette nærmere. Håndteringen av covid-19-pandemien har aktualisert behovet for faste prosedyrer ytterligere, og dessuten vist at det er et klart behov for en sentral mekanisme for koordinering og prioritering av bistandsanmodninger på sivil side før disse sendes til Forsvaret. Dette gjelder særlig ved håndteringen av større hendelser, der flere sivile aktører kan ha behov for bistand fra Forsvaret samtidig. Forsvaret har i liten grad forutsetninger for å kunne vurdere hvor det sivile behovet er størst, og det er heller ikke Forsvarets oppgave å foreta en slik prioritering på vegne av sivilsamfunnet. Manglende koordinering og prioritering på sivil side kan medføre at Forsvarets ressurser ikke benyttes på en optimal måte. En sentral mekanisme på sivil side vil også kunne vurdere om sivilsamfunnets egne ressurser er tilstrekkelige til å håndtere en uønsket hendelse.

Forsvarsdepartementet har i samråd med Justis- og beredskapsdepartementet vurdert hvilket lovverk en slik forskrift kan og bør forankres i. En nærmere gjennomgang av aktuelle lovverk, som sivilbeskyttelsesloven og forsvarsloven, har vist at det i dag ikke eksisterer noen tilstrekkelig klar forskriftshjemmel i noen av lovene til å fastsette en slik forskrift.

Forsvarslovens formål er blant annet å legge til rette for at bemanningen i Forsvaret kan brukes slik at Forsvarets nasjonale og internasjonale oppgaver blir gjennomført, jf. § 1 bokstav c. Etter departementets vurdering er det innenfor forsvarslovens formål å fastsette nærmere bestemmelser for hvordan Forsvarets bistand til offentlige myndigheter og andre beredskapsaktører skal innrettes, også hvordan personell i

Forsvaret kan benyttes til slik bistand. På bakgrunn av dette foreslår departementet en ny bestemmelse i forsvarsloven. Bestemmelsen gir en klar hjemmel for å fastsette forskrift om bistand fra Forsvaret til andre enn politiet for å ivareta samfunnssikkerhet.

3.2.2 Nærmere om forslaget til lovfesting av Forsvarets bistand til offentlige myndigheter og andre beredskapsaktører

Forslaget til lovfesting av Forsvarets bistand til offentlige myndigheter og andre beredskapsaktører trekker opp rammene for hvem som kan be om bistand, vilkårene som må være oppfylt og rammene for å utøve slik bistand.

Etter første ledd kan offentlige myndigheter og andre beredskapsaktører med ansvar for samfunnssikkerhet, kritiske samfunnsfunksjoner eller kritisk infrastruktur anmode om bistand fra Forsvaret. Med offentlige myndigheter menes ethvert statlig, fylkeskommunalt eller kommunalt organ. Andre beredskapsaktører vil primært være private aktører, eller helt eller delvis offentlig eide aktører som normalt ikke defineres som offentlige myndigheter. Dette må være aktører som har dedikerte oppgaver for ivaretagelse av samfunnssikkerheten, også aktører med en sentral rolle i understøttelsen av kritiske samfunnsfunksjoner og kritisk infrastruktur. Det må legges til grunn at behovet for bistand fra Forsvaret i kritiske situasjoner vil være uavhengig av eierskap og organisasjonsform.

Det er videre tre kumulative vilkår som etter første ledd må være oppfylt for at Forsvaret skal kunne yte bistand.

For det første må det ha oppstått en uønsket hendelse med en viss fare for tap av liv eller skade på helse, miljø eller materielle verdier, eller som kan medføre redusert funksjonalitet for kritiske samfunnsfunksjoner eller kritisk infrastruktur. Det er ikke et krav om at skadepotensialet har materialisert seg i en konkret skade, men det må foreligge en konkret risiko for at en slik skade kan inntreffe. Forsvaret vil ikke etter dette rettsgrunnlaget kunne yte bistand for å håndtere en normalsituasjon uten betydning for samfunnssikkerheten, eller der bistandsbehovet er begrunnet i andre årsaker. Uønskede hendelser kan være både tilsiktede, som terrorhandlinger og andre kriminelle handlinger, og utilsiktede, som ulykker og ekstremvær.

For det andre må sivilsamfunnets egne ressurser ikke strekke til, fordi det ikke foreligger tilstrekkelig kompetanse eller tilstrekkelig kapasitet på sivil side til å håndtere hendelsen. Forsvarets ressurser skal ikke brukes som erstatning eller fortrengsel for sivile ressurser, både offentlige og private. Dersom bistandsformålet kan ivaretas av sivile offentlige myndigheter, kommersielle aktører eller frivillige organisasjoner, vil det ikke være adgang til å få bistand fra Forsvaret.

For det tredje skal bistanden ikke gå på bekostning av Forsvarets evne til å ivareta sine primæroppgaver. Forsvarets hovedoppgave er å forsvare Norge og beskytte Norges frihet, suverenitet og selvstendighet. Forsvaret er først og fremst dimensjonert for å ivareta sitt hovedoppdrag, og bistand til sivilsamfunnet må således balanseres opp mot disse primæroppgavene.

I lovforslaget andre ledd slås det fast at slik bistand ikke innebærer myndighetsutøvelse ut over de rammene som ellers gjelder for Forsvaret eller den som ber om bistand. Forsvaret vil blant annet ikke kunne yte bistand som innebærer maktutøvelse til offentlige myndigheter eller andre bistandsaktører med hjemmel i denne lovbestemmelsen. Bistand i form av maktutøvelse vil kun være aktuelt i forbindelse med bistand til politiet, jf. også presiseringen i tredje ledd under.

I tredje ledd gis Kongen myndighet til å fastsette forskrift om hva Forsvarets bistand til offentlige myndigheter og andre beredskapsaktører skal omfatte og om prosedyrene for og utgiftsfordelingen ved slik bistand.

Kongens myndighet kan delegeres. Departementet tar sikte på å sende ut et separat høringsnotat med et forslag til slik forskrift i løpet av 2020.

4 Oppdatering av henvisninger i forsvarsloven

Forsvarsloven inneholder flere bestemmelser som henviser til lov 4. mars 1983 nr. 3 om statens tjenestemenn m.m. (tjenestemannsloven). Som en følge av at lov 16. juni 2017 nr. 67 om statens ansatte mv. (statsansatteloven) trådte i kraft 1. juli 2017 og på samme tidspunkt opphevet tjenestemannsloven, foreslås det å oppdatere henvisningene i forsvarsloven til ny lov.

5 Endring i vedlegg A til forsvarstilsatteforskriften

I forsvarstilsatteforskriften § 15 første ledd fremgår det at sivile som er tilsatt i Forsvarsdepartementet og underliggende etater etter 1. januar 2005, beordres til tjeneste i internasjonale operasjoner hvis de skriftlig samtykker til å bli beordret, eller hvis de er tilsatt i en stillingskategori angitt i vedlegg A og beordringsplikten fremgår av arbeidskontrakten.

Hensikten med beordringsadgangen er at sivilt nøkkelpersonell skal kunne beordres til internasjonale operasjoner på lik linje med militært personell. Det er en betingelse for beordringsplikt at denne er nødvendig for Forsvarets evne til å stille kapasiteter til internasjonale operasjoner.

Departementet ser et behov for å oppdatere listen over stillingskategorier angitt i vedlegg A, slik at den står i samsvar med de stillingskoder som benyttes i dag. Dette for å sikre et tilstrekkelig antall personell til å håndtere oppdrag og fremtidige behov.

Følgende stillingskoder foreslås derfor inntatt i vedlegg A: Sikkerhetsvakt, vaktførstebetjent, seniorkonsulent, seniorrådgiver og rådgiver.

6 Administrative og økonomiske konsekvenser

Statens pensjonskasse har estimert at innføringen av en klageordning for saker om psykiske belastningsskader etter forsvarsloven § 55 vil medføre mellom fem og ti klagesaker årlig. Med utgangspunkt i det høyeste estimatet, anslår

Forsvarsdepartementet at dette vil medføre økte kostnader på omlag kr. 944 000,- per år.

Flyttingen av sekretariatet for klagenemnda til SRF vil i utgangspunktet kun innebære en overføring av ressurser fra Forsvarsdepartementet til SRF. På kort sikt vil flyttingen allikevel kunne medføre marginale innkjøringskostander. Det legges til grunn at flyttingen av sekretariatet på lengre sikt vil medføre besparelser på grunn av stordriftsfordeler.

Forslaget til navneendring vil på kort sikt kunne medføre marginale kostnader knyttet til oppdatert merking og profilering av erstatningsordningene.

Utgiftene i forbindelse med opprettelsen av ny klageordning og eventuelle andre merutgifter dekkes gjennom en omprioritering av midler innenfor budsjettposten for den særskilte kompensasjonsordningen.

Forsvarets bistand for å ivareta samfunnssikkerheten har så langt vært avgrenset til bistand til sivile offentlige myndigheter. Siden den foreslåtte lovhjemmelen også omfatter bistand til andre beredskapsaktører, kan det påregnes en viss økning i antall bistandsanmodninger og bistandsoperasjoner. Det er vanskelig å anslå omfanget av dette siden det vil avhenge av hvilke uønskede hendelser som måtte inntreffe i tiden som kommer. Erfaringsmessig er bistanden til andre sivile myndigheter enn politiet av beskjedent omfang. Det forventes derfor heller ikke å bli noe vesentlig omfang av bistand til andre beredskapsaktører, det vil si aktører som ikke kan defineres som offentlige myndigheter. Nærmere vilkår for bistanden, og utgiftsfordeling, vil reguleres i forskrift. Eventuelle økonomiske og administrative konsekvenser som følge av en forskrift om Forsvarets bistand til offentlige myndigheter og andre aktører med ansvar for samfunnssikkerheten, vil utredes nærmere i forbindelse med forskriftsarbeidet.

7 Oversikt over endringsforslagene

I

I lov om verneplikt og tjeneste i Forsvaret m.m. 12. august 2016 nr. 77 gjøres følgende endringer:

Ny bestemmelse om bistand fra Forsvaret skal lyde:

§ X Bistand fra Forsvaret for å ivareta samfunnssikkerhet

Etter anmodning kan Forsvaret bistå offentlige myndigheter og andre beredskapsaktører dersom

- a) det oppstår en uønsket hendelse som har medført eller kan medføre tap av liv eller skade på helse, miljø eller materielle verdier, eller som har medført eller

kan medføre redusert funksjonalitet for kritiske samfunnsfunksjoner eller kritisk infrastruktur

- b) det sivile samfunnet ikke har evne og kapasitet til å håndtere hendelsen, og
- c) bistanden er forenlig med utførelsen av Forsvarets primæroppgaver.

Forsvarets bistand etter første ledd innebærer ikke myndighetsutøvelse ut over de rammene som ellers gjelder for Forsvaret eller den som ber om bistand.

Kongen kan gi forskrift om hva Forsvarets bistand til offentlige myndigheter og andre beredskapsaktører skal omfatte og om prosedyrene for og utgiftsfordelingen ved slik bistand.

Ny § 44 første ledd skal lyde:

Offiserer, befal, grenaderer og konstabler tilsettes på de vilkår som er fastsatt i lov 16. juni 2017 nr. 67 om statens ansatte mv. (*statsansatteloven*) med de avvik som følger i eller i medhold av denne lov. Militært tilsatte kan tilsettes på vilkår som avviker fra reglene om verneplikt og tjeneste i kapittel 2 og 3.

Ny § 44 sjette ledd skal lyde:

Departementet kan gi forskrift om hvem som er tilsettingsmyndighet, og om fremgangsmåten ved tilsetting. Forskriftene kan fravike fra *statsansatteloven*.

Ny § 46 andre ledd skal lyde:

Militært tilsatte kan beordres fra en stilling når det er påkrevd av helsemessige, sikkerhetsmessige eller andre særskilte grunner. De som kan avskjediges eller suspenderes etter *statsansatteloven* §§ 26, 27, 29 eller refses etter disiplinærloven § 1, kan ikke beordres fra en stilling av andre særskilte grunner.

Ny § 47 andre ledd skal lyde:

Midlertidig tilsatte og de som er fast tilsatt til de fyller 35 år, kan ikke kreve fortrinnsrett etter *statsansatteloven*.

Ny § 55 første ledd skal lyde:

Staten skal erstatte tap som er påført dem som gjør tjeneste i internasjonale operasjoner på grunn av skade eller sykdom som følge av tjeneste i en internasjonal operasjon etter 1. januar 2010. Ansvarer omfatter også psykiske belastningsskader. Avgjørelser i saker om psykiske belastningsskader kan påklages til særskilt klagenemnd.

Ny § 57 skal lyde:

§ 57. Forholdet til arbeidsmiljøloven og *statsansatteloven*

Arbeidsmiljøloven og statsansatteloven §§ 4, 5, 6 og 22 (2) gjelder ikke under tjeneste i internasjonale operasjoner.

Departementet kan gi forskrift om arbeidsmiljøet til norske styrker som deltar i internasjonale operasjoner.

Ny § 68 andre ledd skal lyde:

Tidligere yrkesbefal som er tilsatt før 1. januar 2005, kan sies opp bare etter statsansatteloven § 20 (1) bokstav a).

II

I forskrift 2009-12-22-768 om særskilt kompensasjonsordning for psykiske belastningsskader som følge av deltagelse i internasjonale operasjoner gjøres følgende endringer:

Ny § 4a skal lyde:

Personer som oppfyller vilkårene for kompensasjon etter § 4, og som i tillegg oppfyller de beviskrav og bevistema som gjelder etter det lovfestede objektive ansvaret i forsvarsloven § 55, har krav på kompensasjon etter del II av denne ordningen.

Ny § 8 andre ledd skal lyde:

Ved etteroppgjør etter denne forskrift, beregnes først differansen mellom kompensasjonen skadelidte fikk ved oppgjøret og den kompensasjonen skadelidte ville ha fått ved oppgjøret om den nye ervervsmessige invaliditetsgraden var blitt lagt til grunn. Deretter beregnes tilleggskompensasjon på grunnlag av folketrygdens grunnbeløp på det nye oppgjørstidspunktet. Samlet kompensasjon kan ikke overstige 35 ganger folketrygdens grunnbeløp i saker etter forskriften del I, eller 65 ganger folketrygdens grunnbeløp i saker etter forskriften del II.

III

I forskrift 2011-06-24-651 om klagenemnda for krav om kompensasjon og billighetserstatning for psykiske belastningsskader som følge av deltagelse i internasjonale operasjoner gjøres følgende endringer:

Ny § 1 skal lyde:

Klagenemnda for intopserstatning behandler klager over

- a) enkeltvedtak fattet av Statens pensjonskasse etter forskrift 22. desember 2009 nr. 1768 om særskilt kompensasjonsordning for psykiske belastningsskader som følge av deltakelse i internasjonale operasjoner,

- b) enkeltvedtak fattet av Statens pensjonskasse etter forskrift 24. juni 2017 nr. 997 om tjeneste for militært tilsatte og for sivilt tilsatte i Forsvarsdepartementet og underliggende etater kapittel 10, og
- c) avgjørelser om erstatning for psykiske belastningsskader fattet av Statens pensjonskasse etter forsvarsloven § 55.

Ny § 6 skal lyde:

Nemndas leder og leders varamedlem oppnevnes for en periode på tre år. De øvrige medlemmer og varamedlemmer oppnevnes for en periode på fire år.

Det er adgang til å gjenoppnevne medlemmer og varamedlemmer. Dette gjelder også leder og leders varamedlem. Finner oppnevningen sted i løpet av en periode, gjelder oppnevningen likevel bare til hovedperiodens slutt.

Ny § 7 skal lyde:

Statens sivilrettsforvaltning stiller sekretariat for nemnda.

Ny § 8 annet ledd skal lyde:

Dersom ett av medlemmene i nemnda får uventet forfall og man ikke rekker å innkalle varamedlem, kan nemnda være beslutningsdyktig dersom nemndsleder, eller den nemndsleder utpeker, finner det ubetenkelig at saken behandles.

Ny § 10 sjette ledd skal lyde:

Vedtak skal godkjennes av møtende medlemmer. Vedtaket sendes Statens pensjonskasse og part i saken.

IV

I forskrift av 24. juni 2017 nr. 997 om tjeneste for militært tilsatte og for sivilt tilsatte i Forsvarsdepartementet og underliggende etater (forsvarstilsatteforskriften) gjøres følgende endringer:

Ny § 43 skal lyde:

Krav om erstatning etter forsvarsloven § 55 behandles av Statens pensjonskasse. Avgjørelse om erstatning for psykiske belastningsskader kan påklages til Klagenemnda for intopserstatning.

Ny § 49 skal lyde:

En søknad om billighetserstatning behandles av Statens pensjonskasse. Vedtak om billighetserstatning kan påklages til Klagenemnda for intopserstatning. Reglene i forvaltningsloven kapittel VI gjelder med de særlige regler som følger av forskrift 24.

juni 2011 nr. 651 om klagenemnda for krav om kompensasjon og billighetserstatning for psykiske belastningsskader som følge av deltakelse i internasjonale operasjoner.